

Wat mij betreft mag een redacteur verdedigen dat Idenburg als politicus niet anders kon. Maar de kerkhistoricus zal de fout niet verzwijgen. Wij schamen ons wel over aspecten van het verleden, maar schamen ons niet ze te vertellen. Het doet aan de betekenis van de beschreven mens niets af. Integendeel, deze wordt er alleen maar reëler door.

P.L. Schram

SCRIPTIE

Nieke Jansen "*Het het nog nooit zo donker west*". Een onderzoek naar de plaats en de betekenis van de hervormde gemeente te Finsterwolde in de plaatselijke sociale verhoudingen en met name in de arbeidsonrust in de periode 1880-1895. (doctoraal-scriptie theologie, Theologische Hogeschool Kampen, 1985) 82 + IX pg.

Oost-Groningen wordt in de jaren 1878-1895 getroffen door een landbouwcrisis die ingrijpende sociale en politieke gevolgen heeft. In deze situatie vindt Ferdinand Domela Nieuwenhuis grote aanhang voor zijn socialistische, later anarchistische ideeën. Een sterke arbeidersbeweging beroert de streek tot 1894, waarbij het - voor het eerst - komt tot harde confrontaties tussen hereboeren en notabelen enerzijds en arbeid-st-ers en middenstand anderzijds. Uitgangspunt van de scriptie was de vraag naar de plaats en de betekenis van de hervormde gemeente in het oostgroningse Finsterwolde, met name wat betreft haar houding tegenover arbeid-st-ers en het socialisme. Naar de unieke positie van Finsterwolde is eerder wel onderzoek gedaan wat betreft de sociale en politieke verhoudingen. De rol van de kerk in deze is echter steeds onderbelicht gebleven. Het onderzoek is verricht aan de hand van archieven van de hervormde gemeente en classis en van de burgerlijke gemeente, regionale en landelijke dag- en weekbladen en literatuur.

Onder meer wordt geconcludeerd dat het samengaan van kerkelijke en burgerlijke macht in de (conservatief of radicaal-)liberale elite van het dorp een kerkvijandige houding onder arbeid-st-ers en middenstand heeft bewerkt. Niet het minst hebben gedrag en uitlatingen van de hervormde predikant, ds. Dibbo S. Niermeijer (predikant te F. van 1880-1902), onder arbeid-st-ers geleid tot kritiek als zou de kerk schijnheilig en vernederend handelen. Van noemenswaardige kerkverlating is nog geen sprake in deze periode. Wel kan gesteld worden dat in het onkerkse gedrag van Finsterwoldse arbeid-st-ers in de laatste decennia van de 19e eeuw al een wortel ligt voor de kerkverlating die daar zo massaal plaatsvindt in de jaren 20 en 30 van deze eeuw.

N. Jansen
Oudestraat 231
8261 CN Kampen
05202-22678